

EVIDENSBASERAD BEDÖMNING AV ARBETSFÖRMÅGA

Assessment of Work Performance (AWP) och Assessment of Work Characteristics (AWC)

Bedömning av personers arbetsförmåga har en viktig funktion i processen att komma åter i arbete. Bedömningen kan syfta till att hjälpa personer att antingen hitta ett arbete, återgå till ett tidigare arbete eller att kunna vara kvar i sitt nuvarande arbete.

Av Jan Sandqvist

Jan Sandqvist er ergoterapeut og forsker på rehabilitering og arbeidsliv. Han er ansatt som universitetslektor ved Avdelingen for ergoterapi ved Linköpings universitet. Han har utviklet kartleggingsinstrumentene AWP og AWC. E-post: jan.sandqvist@liu.se

Det er ingen interessekonflikter knyttet til denne artikkelen.

För att instrument som används vid bedömning av arbetsförmåga ska kunna ge vägledning för fortsatt rehabilitering, bör de vara baserade i en teoretisk grund som tar hänsyn till faktorer som påverkar arbetsförmågan. Om man kan relatera bedömningsresultaten genererade av ett enskilt instrument till en modell, ges möjlighet till en fördjupad förståelse av bedömningsresultaten, men även stöd för fortsatta interventioner. Tillförlitlighet i bedömning av arbetsförmåga uppnås genom att välja bedömningsinstrument som är praktiskt användbara, valida och reliabla. Då ett instrument normalt har ett specifikt fokus och användningsområde, räcker det i allmänhet inte med att använda sig av ett enskilt instrument vid bedömning av en klients arbetsförmåga. Användning av flera bedömningsinstrument med olika datainsamlingsmetoder, såsom

observation och intervju, resulterar oftast i mer nyanserad och tillförlitlig information. Två teoribaserade och psykometriskt prövade bedömningsinstrument, utvecklade av Jan Sandqvist i Sverige, är Assessment of Work Performance (AWP) och Assessment of Work Characteristics (AWC).

ASSESSMENT OF WORK PERFORMANCE (AWP)

AWP är ett bedömningsinstrument som används för att via observation bedöma en individs färdigheter vid utförandet av arbete, och instrumentet är baserat på Model of Human Occupation (MOHO). AWP är ett observationsinstrument som bedömer individens arbetsfärdigheter inom tre områden (14 variabler): 1) motoriska färdigheter, 2) processfärdigheter samt 3) kommunikations- och interaktionsfärdigheter (figur 1). AWP kan användas för att bedöma färdigheterna i arbete

hos klienter med alla former av arbetsrelaterad problematik, d.v.s. instrumentet är ej sjukdoms-, skade- eller diagnosbundet. Bedömning kan även ske i olika arbetsrelaterade uppgifter och i såväl reell som mer artificiell miljö, d.v.s. instrumentet är ej heller uppgifts- eller kontextbundet.

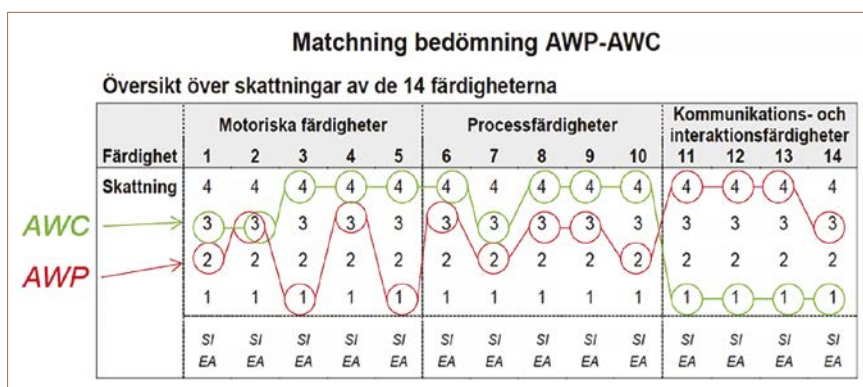
En adekvat bedömning av en persons arbetsförmåga bör ha fokus på personens förmåga att utföra arbetsuppgifter i en arbets-situation, inte enbart innefatta en bedömning av personens funktionella förutsättningar för att kunna arbeta. Med bedömningsinstrumentet AWP är det möjligt att göra en aktivitetsbaserad bedömning av klienters arbetsförmåga i olika arbetsuppgifter i såväl reella som konstruerade miljöer. Vid en bedömning av arbetsförmåga är det även viktigt för bedömaren att bilda sig en uppfattning om vilka krav som ställs på personen i arbetssituationen för att kunna dra några slutsatser om klientens prestation, det vill säga bedömaren bör vid en bedömning även genomföra en arbetskravsanalys. En sådan analys är möjlig att göra med bedömningsinstrumentet Assessment of Work Characteristics (AWC).

ASSESSMENT OF WORK CHARACTERISTICS (AWC)

AWC är ett observationsinstrument som används för att beskriva en arbetsuppgifts karakteristika utifrån i vilken omfattning uppgiften ställer krav på olika färdigheter hos individen för att arbetsuppgiften ska kunna utföras ändamålsenligt och effektivt. AWC har samma variabelsammansättning som bedömningsinstrumentet AWP, för att möjliggöra matchning mellan klient och arbetsuppgift,

Motoriska färdigheter	Processfärdigheter	Kommunikations- och interaktionsfärdigheter
1 Kroppsställning	6 Psykisk energi	11 Fysisk kommunikation och interaktion
2 Rörlighet	7 Kunskap	12 Språk
3 Koordination	8 Tidsorganisation	13 Sociala kontakter
4 Styrka	9 Planering av arbetssituationen	14 Informationsutbyte
5 Fysisk energi	10 Anpassning	

Figur 1: Färdigheter som bedöms i AWP (n=14).

Figur 2: Matchning mellan AWP och AWC. (Copyright Jan Sandqvist)

men AWC har ett annat fokus för bedömning (fokus på aktivitetens krav på klienten) och en annan skattningsskala.

Instrumenten AWP och AWC är tänkta att komplettera varandra. Exempelvis kan resultatet av en bedömning med AWC, d.v.s. en arbetsuppgifts kravprofil, matchas mot en klients färdighetsprofil vilken man fått fram genom en bedömning med AWP för att se hur individens förutsättningar svarar upp mot uppgiftens krav (figur 2).

TEORETISK GRUND FÖR AWP OCH AWC - MODEL OF HUMAN OCCUPATION (MOHO)

För att instrument som används vid bedömning av arbetsförmåga ska kunna ge vägledning för fortsatt rehabilitering, bör de vara baserade i en teoretisk grund som tar hänsyn till faktorer som

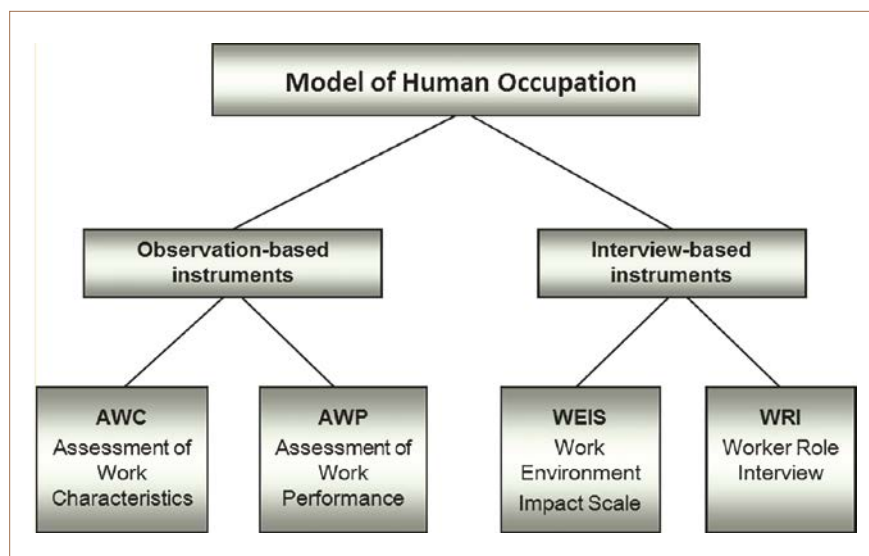
påverkar arbetsförmågan. På så sätt blir det lättare för en bedöm-mare att förstå bedömningsvariablerna i instrumentet, och det är möjligt att använda modellen för att tolka resultaten av en bedömning. Det blir även enklare att förmedla bedömningsresultat till en klient om man kan relatera bedömningsresultaten av ett enskilt instrument till en modell som erbjuder en helhetssyn, vilket är en mycket viktig del i bedömningsprocessen. En teoretisk referensram som erbjuder detta, är Model of Human Occupation (MOHO). Modellen syftar till att förklara hur människans motivation, livsstil, kapacitet och den sociala och fysiska miljön påverkar människans möjlighet till aktivitet och delaktighet. MOHO är teoretisk referensram för AWP och AWC, och instrumenten har under många år använts och

prövats i relation till modellen i såväl praktisk verksamhet som i forskningssammanhang.

En stor fördel med att använda bedömningsinstrument som grundar sig på en teoretisk modell är även att det är möjligt att kombinera olika bedömningsinstrument på ett genomtänkt sätt, detta med anledning av att det inte existerar ett enskilt bedömningsinstrument med vilket man kan bedöma "hela" arbetsförmågan hos en klient. Det är nästan alltid nödvändigt att använda instrument i kombination med varandra, exempelvis observations- och intervjuinstrument. Modellen hjälper i detta fall bedömaren med att se vad respektive bedömningsinstrument fokuserar på och bidrar med i bedömningen i relation till ingående komponenter i modellen. På så sätt får bedömaren en bättre överblick över datainsamlingen och en förståelse för hur allt hänger ihop. Modellen kan även stötta bedömaren i att utforma adekvata interventioner för klienten, baserade på resultaten från bedömningarna. Exempelvis används AWP och AWC ofta tillsammans med de MOHO-baserade intervjuinstrumenten Worker Role Interview (WRI) och Work Environment Impact Scale (WEIS) med mycket goda erfarenheter och resultat (figur 3).

AWP OCH AWC – ANVÄNDNING OCH SPRIDNING

Utöver att användas som instrument för bedömning av klienters arbetsförmåga respektive arbetsuppgifters krav, så kan de även användas som metoder för att bilda underlag för rekommendationer om anpassningar och åtgärder för klienter. Instrumenten kan även användas för att utvärdera effekter av interventioner

Figur 3: MOHO-baserade instrument för bedömning av arbetsförmåga.

på klienters förmåga att utföra arbete.

AWP är idag, enligt undersökning gjord av exempelvis Försäkringskassan, det mest använda instrumentet för bedömning av arbetsförmåga i Sverige. Användarna av bedömningsinstrumenten finns exempelvis inom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt i ett stort antal privata, kommunala och landstingsbaserade utrednings- och rehabiliteringsverksamheter i hela Sverige. Intresset för instrumentet, och spridningen av det, har ökat genom åren. Utöver att AWP använts nationellt under många år inom Arbetsförmedlingen, så har AWP även valts ut som arbetsterapeutiskt instrument att ingå i Försäkringskassans nationella metod Aktivitetsförmågeutredning (AFU), den specifika applikationen har namnet AWP-FK. Instrumentet rekommenderas även för bedömning av arbetsförmåga av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och förbundet Sveriges Arbetsterapeuter. AWP används idag även vid teambaserade fördjupade medicinska utredningar (TMU), och kommer

även att ingå i Försäkringskassans nya metod för försäkringsmedicinska utredningar, AFU Team, som planeras ersätta TMU under året 2017.

En klients arbetsförmåga påverkas i stor utsträckning av den miljö och arbetsuppgift i vilken bedömningen av arbetsförmåga görs, vilket innebär att om kraven förändras i arbetsuppgiften så är det även sannolikt att klientens förmåga blir en annan. Av denna anledning är det viktigt att en professionell bedömare har kontroll på den miljö och de uppgifter i vilka bedömning sker för att kunna dra rätt slutsatser av en bedömning. AWC används idag i stor utsträckning för att kartlägga kraven i olika arbetsuppgifter inom verksamheter som har till uppdrag att genomföra bedömningar av klienters arbetsförmåga. Det är vanligt förekommande att hela bedömningsmiljöer kartläggs för att bedömaren ska få en uppfattning om vad som är möjligt att bedöma i respektive uppgift, vilka slutsatser man kan dra av en bedömning, hur uppgifter kompletterar eller överlappar varandra, om det är möjligt att förändra

uppgifternas komplexitet och omfång o.s.v. En noga genomförd arbetskravsanalys bidrar således till att utforma en genomtänkt bedömningskontext i vilken professionell bedömning kan genomföras. Exempelvis har Arbetsförmedlingen i Sverige kravanalyserat alla de arbetsuppgifter som ingår i myndighetens bedömningsmetod utifrån AWC, och de strukturerade uppgifter som ingår i AWP-FK har även de kravanalyserats utifrån AWC.

INTERNATIONELLT INTRESSE – ÖVERSÄTTNING TILL ANDRA SPRÅK

Det internationella intresset för AWP har ökat mycket på senare år, varför diverse översättningar genomförts eller pågår, ofta med tillhörande studier gällande "cross cultural validity". Status för översättningar ser i dagsläget ut som följer:

- AWP är redan översatt till engelska, kinesiska, holländska, danska och isländska.
- Översättning till finska och tyska pågår.
- Planering för översättning till spanska pågår.

AWC är har ännu så länge bara översatts till danska.

PSYKOMETRISKA PRÖVNINGAR OCH FRAMTIDA UTVECKLING

En förutsättning för evidensbaserad bedömning är att bedömningsinstrument genomgår diverse prövningar gällande deras psykometriska egenskaper. AWP har genom åren genomgått omfattande testning med mycket goda resultat, exempelvis avseende egenskaper såsom «face validity», innehållsvaliditet, konstruktionsvaliditet, social validitet, ekologisk validitet, «cross cultural validity», «internal consistency

reliability», mellanbedömarreliabilitet och användbarhet (utility).

AWP är ett levande instrument som hela tiden utvecklas genom bl.a. forskningsstudier, vilket exempelvis resulterat i applikationen AWP-FK och datainsamlingsmetoden informatörsrapport. Under våren 2017 planeras version 3 av AWP att släppas, där smärre uppdateringar av instrumentet kompletteras med nya applikationer och en beskrivning av specifik mappning mot ICF.

Utöver de genomförda och pågående psykometriska prövningarna pågår nu även ett antal interventionsstudier, där AWP-bedömningar används som utfallsmått för att mäta effekten av olika interventioner.

AWC är ett bedömningsinstrument som bygger på instrumentet AWP, och har samma skattningsskalor. Det som skiljer är skattningsskalan och fokus för bedömning, där AWC fokuserar på kraven i en arbetsuppgift och ej på individens prestation som vid bedömning med AWP. Innehållsmässigt (vad gäller variabelsammansättning) så kommer AWC alltid att anpassas efter förändringar i AWP för att möjliggöra direkt matchning mellan instrumenten.

Aktiv forskning bedrivs kring AWC, där fokus exempelvis ligger på att pröva skattningsskalans utformning. Variabelsammansättningen i instrumentet grundas alltså på de studier som gjorts på AWP avseende ex. konstruktionsvaliditet och «internal consistency reliability». Även innehållsvaliditet och användbarhet har prövats för instrumentet med goda resultat. De psykometriska egenskaper som utvärderats för AWC är således innehållsvaliditet, konstruktionsvaliditet, «internal consistency reliability» och användbarhet (utility).

KURSVERKSAMHET OCH DISTRIBUTION AV INSTRUMENTEN

Även om instrumenten är möjliga att använda direkt «från manualen» utan introduktionskurs, så erbjuds kurser som utöver praktisk träning i att använda instrumenten även innefattar en genomgång av instrumentens teoretiska grund, syften, innehåll och genomförda psykometriska prövningar. Kurserna gör att användaren får en större förståelse och kunskap gällande instrumentens bakgrund och tillämpning, och gör det enklare att börja använda instrumenten.

Tillgång till instrumenten fås genom att användaren tecknar användarlicenser för instrumenten. För att åstadkomma en effektiv och hållbar distribution av instrumenten så används en webportal för att erbjuda användare åtkomst till manualer m.m. Fördelen med att använda en webportal är att det är ett effektivt och miljövänligt sätt att distribuera manualer på, men har även den stora fördelen att uppdateringar av instrumenten når ut till användarna utan någon fördröjning.

Distribution av instrumentmanualer, och kurser i användning av instrumenten, sker via Spetsa AB, som är ett företag som ägs av Linköpings universitet. Spetsa förmedlar tjänster som bygger på den spetskompetens och erfarenhet som finns hos forskare och lärare vid Linköpings universitet, och strävan är att genom skräddarsydda uppdrag öka samverkan mellan akademi och omgivande samhälle. Även versioner av instrumenten på andra språk än svenska kommer att distribueras via Spetsas hemsida.

Mer information om kurser och användarlicenser finns på Spetsas hemsida: <http://spetsa.se/work-assessment>.

Om du har frågor om AWP och AWC, eller önskar mer information om kursutbud och användarlicenser, kontakta gärna:

Jan Sandqvist

Institutionen för Samhälls- och Valfärdsstudier

Linköpings universitet

E-post: jan.sandqvist@liu.se

Helene Nord

VD/CEO

Spetsa AB

E-post: helene.nord@spetsa.se

www.spetsa.se

Referenser relaterade till AWP och AWC

Andersson, J. Utvärdering av skattningsskalan i bedömningsinstrumentet Assessment of Work Characteristics (AWC) – en instrumentutvecklingsstudie, Linköpings universitet, 2015.

Fan, C-W., Taylor, R., Ekbladh, E., Hemmingsson, H., Sandqvist, J. Evaluating the Psychometric Properties of a Clinical Vocational Rehabilitation Outcome Measurement: The Assessment of Work Performance (AWP), OTJR: Occupation, Participation and Health, vol 33, no 3, 2013.

Fälth, S. Prövning av datainsamlingsmetoden informatörsrapport med tillhörande manual (AWP-IR) för bedömningsinstrumentet Assessment of Work Performance (AWP), Linköpings universitet, Hälsouniversitetet, Arbetsterapeutprogrammet, 2012.

Karlsson E. Initial prövning av validitet och användbarhet för bedömningsinstrumentet Assessment of Work Performance (AWP) – specifik tillämpning AWP-FK, masteruppsats, Linköpings universitet, 2013.

Karlsson E, Liedberg G, Sandqvist J. Initial evaluation of psychometric properties of a structured work task application for the Assessment of Work Performance (AWP) in a constructed environment, artikel accepterad i Disability and Rehabilitation.

Kielhofner G. A model of human occupation: theory and application. 4 th ed.

Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins, 2008.

Kokermäa M. Den försäkrades upplevelser av utvidgad aktivitetsförmågeutredning, magisteruppsats, Karolinska institutet, 2015.

Käcker, A., Sedig, J. Innehållsvaliditet och användbarhet – en initial prövning av bedömningsinstrumentet Assessment of Work Characteristics (AWC), Linköpings universitet, Hälsouniversitetet, Arbetsterapeutprogrammet, 2010.

Larsson, J. Metoder för bedömning av arbetsförmåga inom sjukförsäkringen – slutrapport, Försäkringskassan, 2013.

Lee, J., Kielhofner, G. Vocational intervention based on the Model of Human Occupation: a review of evidence, Scandinavian Journal of Occupational Therapy, 17, pp 177-190, 2010.

McFadden, S., Macdonald, A., Fogarty, A., Le, S., Merritt, B.K. Vocational Assessment: a review of the literature from an occupation-based perspective, Scandinavian Journal of Occupational Therapy, 17, pp 43-48, 2010.

Pichon, J-F. Kritisk granskning av VALPAR Component Work Sample 9 och Bedömning av Färdigheter i Arbete, magisteruppsats vid Sahlgrenska Akademien vid Göteborgs universitet, Vårdvetenskapliga fakulteten, Institutionen för arbetsterapi och fysioterapi, 2005.

Sandqvist J. Manual för AWC version 1.1, Institutionen för Samhälls- och Valfärdsstudier, Linköpings universitet, 2008.

Sandqvist J. Manual för AWP version 2.0, Institutionen för Samhälls- och Valfärdsstudier, Linköpings universitet, 2008.

Sandqvist J., Development and Evaluation of Validity and Utility of the Instrument Assessment of Work Performance (AWP), akademisk avhandling, Institutionen för Samhälls- och Valfärdsstudier, Linköpings universitet, 2007.

Sandqvist J, Ekbladh E. Application of the Model of Human Occupation to Vocational Rehabilitation, kapitel i kommande MOHO-boken som är i tryck.

Sandqvist J., Henriksson, C. Work functioning - A conceptual framework, WORK: A Journal of Prevention, Assessment & Rehabilitation, vol. 23, no 2, pp 147-157, 2004.

Sandqvist J., Törnquist K., Henriksson C. Assessment of Work Performance (AWP) – Development of an Instrument, WORK, vol. 26, no 4, pp 379-387, 2006.

Sandqvist, J, Henriksson, C, Gullberg, M, Gerdle, B. Content Validity and Utility of the Assessment of Work Performance (AWP), WORK, vol. 30, no 4, pp 441-450.

Sandqvist, J, Björk, M, Gullberg, M, Henriksson, C, Gerdle, B. Construct validity of the Assessment of Work Performance (AWP), WORK, vol. 32, no 2, pp 211-218, 2009.

Sandqvist, J., Enthoven, P. Assessment of Work Performance (AWP) - AWP-NL (Dutch version), Linköpings universitet, Institutionen för Samhälls- och Valfärdsstudier, 2009.

Sandqvist, J., Lee, J., Kielhofner, G. A User´s Manual for Assessment of Work Performance, English version 1.0, 2010.

Shaw, L., Campbell, H., Jacobs, K., Proding, B. Twenty years of assessment in WORK: A narrative review, WORK, 35, pp 257-267, 2010.

Skuladottir, E. Translation and Content Validation of Assessment of Work Performance (AWP) into the Icelandic language and culture, master thesis, Lund university, 2011.

«MODEL OF HUMAN OCCUPATION»

MOHO är en modell som är under ständig utveckling, och en ny version av boken «Model of Human Occupation» är just nu i tryck och planeras komma ut under 2017. I den nya boken är Jan Sandqvist ansvarig författare för ett nytt kapitel som handlar om tillämpning av MOHO inom arbetslivsriktad rehabilitering. I kapitlet presenteras bl.a. tillämpning av AWP och WRI i relation till ett klientfall.